

Motion till riksdagen 2016/17:3038

av **Fredrik Christensson m.fl. (C)**

Högre utbildning till jobb

Sammanfattning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. I dag går allt fler vidare till högre studier. Centerpartiet välkomnar att fler har tillgång till högre utbildning men det får inte ske på bekostnad av kvalitén i utbildningen. Om vi även fortsättningsvis ska vara ett land som bygger vår välfärd på kunskap där vi kan konkurrera internationellt och locka till oss internationella forskare måste det finnas en spets. Grogrunden är grundskolan men kvalitén måste stärkas på utbildningarna genom bland annat mer lärarledd undervisning och stöd för elever som är i behov av det, en bättre koppling till arbetsmarknaden samt mer autonoma lärosäten i nära samverkan med näringslivet. Forskningen är i sin natur global och gränsöverskridande och Sveriges politik på området ska gynna detsamma. Centerpartiets politik för högre utbildning, forskning och innovationer har målsättningen att idag och i framtiden skapa nytta, utveckling och välstånd i Sverige och för hela världen.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka undervisningens kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för tryggare anställningsformer för forskare och om att tydliga karriärvägar för unga forskare bör utarbetas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör bli mer meriterande för forskare att gå mellan akademien och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att öka möjligheten för utländska lärosäten att etablera sig i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för en satsning på nätbaserade lärosäten samt att utveckla alternativ likt MOOC-kurser och kommunala lärcentrum och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas autonomi bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att ge de lärosäten som vill möjlighet att ombildas till stiftelser och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att donationer till lärosäten från näringsliv och privatpersoner görs avdragsgilla och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att det ska finnas en mångfald och flexibilitet kring examinationsformer inom den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätena själva får bestämma hur icke-akademiska meriter ska jämföras med akademiska meriter vid exempelvis anställningar på högskolor och universitet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa speciella kompletteringsutbildningar för att ge nyanlända akademiker större möjligheter att komma in på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna för ett mer flexibelt studiemedelssystem och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna för ett mer flexibelt terminssystem för en ökad genomströmning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att koppla den högre utbildningen till arbetsmarknaden genom entreprenöriellt lärande, utökad praktik och ett utvecklat studentmedarbetarsystem och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att göra det mer gynnsamt att arbeta under sin studietid och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska antalet behörighetsgrupper vid ansökningar till högre utbildning och hindra det enskilda lärosätets möjlighet att sätta egna behörighetskrav och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att tillsätta en utredning av resursfördelningssystemet till den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur man kan skapa fler möjligheter till eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Centerpartiet har tillsammans med Alliansen gjort stora satsningar på forskning men en grundutbildning av hög kvalitet är en förutsättning. Till att börja med krävs en väl fungerande grund- och gymnasieskola. Studenterna måste vara förberedda och lärarkyrkans status måste höjas så att det blir mer attraktivt att forska och undervisa. För att förbättra utbildningen och höja kvalitén vill Centerpartiet att det bland annat införs mer lärarledd undervisning. Endast hälften av studenterna har idag lärarledd undervisning i mer än nio timmar per vecka, enligt TCO. För ökad kvalitet krävs även ett ökat fokus på återkoppling till studenten.

Säkerheten kring anställningar för forskare måste också förbättras. Idag försvinner många färdiga doktorander från akademien eftersom få anställningar finns att tillgå. Att söka externa anslag blir för vissa ett heltidsjobb. Akademien behöver därför ett mer transparent och tydligt karriärsystem vilket kan skapa trygghet och incitament för forskare och lärare att fortsätta sin karriär inom akademien. En större säkerhet kring anställningen skulle även kunna locka fler internationella forskare till de svenska universiteten. Det bör också göras större satsningar på tydliga karriärvägar för unga forskare.

Forskning och näringsliv bör i större utsträckning integreras och bli mer verklighetsnära. I USA har man under de senaste 40 åren analyserat de 100 viktigaste innovationerna varje år, och endast sex procent av de viktigaste innovationerna står akademien för. Istället var små forskningsintensiva företag samt enskilda uppfinnare och företagare en allt viktigare källa till innovationer. Det ska därför vara lättare och mer förtjänstfullt att gå från forskningsvärlden till näringslivet och vice versa. Det bör även vara meriterande för forskare och professorer att ha varit verksamma i näringslivet.

Centerpartiet tror att konkurrens ökar kvalitén och verkar för en mångfald av små och stora lärosäten i hela landet. Centerpartiet välkomnar även etableringen av internationella lärosäten samt fler privata initiativ. Regelverket kring etablering måste förenklas och samordnas bättre. Exempelvis så krävs det idag stora investeringar av lärosätet för att ens kvalificera sig för ett tillstånd. Investeringar som det är svårt att göra när det inte är säkert att tillstånd kommer att ges.

Vi behöver bli bättre på att nyttja den nya tekniken och ta tillvara på de möjligheter den för med sig. Det globala landskapet för högre utbildning förändras i snabb takt med användandet av ny teknik och nya former för undervisning. För att Sverige ska vara med och konkurrera globalt och samtidigt ge fler möjlighet att studera vill Centerpartiet se en satsning på nätbaserade lärosäten. Den nya tekniken och digitaliseringen öppnar också upp för alternativ likt MOOC:s som i kombination med kommunala lärcentra gör högre utbildning tillgänglig för fler, oavsett geografi.

Lärosätena ska bli mer autonoma och mer makt måste flyttas från politikerna till professionen. Det är professionen som bäst känner till verksamheten och vad den behöver för att utvecklas. Vi behöver därför mer fristående lärosäten, likt stiftelser. För att stärka lärosätenas ekonomi och möjliggöra satsningar på verksamheten bör donationer göras avdragsgilla. Det bör också i större utsträckning finnas en mångfald och flexibilitet kring examinationsformer och det ska vara upp till lärosätena själva att bestämma hur icke-akademiska meriter ska jämföras med akademiska meriter vid exempelvis anställningar på högskolor och universitet. Professionen vet bäst vilken kompetens de efterfrågar.

Centerpartiet ser ett stort behov av snabbare validering av utländsk kompetens. Detta kan bland annat ske genom bättre information på digitala medier och genom att i högre grad involvera universitet och högskolor. I den mån det handlar om yrken som kräver legitimationer behöver också handläggningen av sådana ske snabbare än i dag. Möjligheten att använda EU:s gemensamma regelverk som standard för validering av utländska sjukvårdsutbildningar bör undersökas. Liknande metoder behöver också utarbetas för att bättre validera andra eftergymnasiala utbildningar än de på universitetsnivå. Parallellt med att valideringen görs fordras också tät kontakt med arbetsgivare och arbetsmarknad. Det viktiga med valideringen är att klarlägga vad en människa kan och behärskar, inte att på detaljnivå undersöka skillnaderna mellan svenska och utländska universitets- och högskolekurser.

För att kunna försörja framtidens välfärd behöver vi fler i arbete. Vi behöver förlänga vårt arbetsliv i båda ändar, börja tidigare och jobba högre upp i åldrarna. Jämfört med flertalet andra OECD-länder påbörjar de svenska studenterna eftergymnasiala studier senare och tillbringar också längre tid i studier. Vidare är utbildningars koppling till arbetslivet dålig och matchningen på svensk arbetsmarknad en av OECD:s sämsta. Frånvaron på arbetsmarknaden leder till både uteblivna inkomster för studenten och stora kostnader för samhället.

För ökad genomströmning och fler i arbete vill Centerpartiet ha ett mer flexibelt studiemedelssystem som både premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid och är anpassat för de med lägre studietakt, exempelvis de som har gått gymnasiesärskolan eller är deltidssjukskrivna i varierande grad. Det ger fler möjligheten till en utbildning som leder till jobb. För ett längre arbetsliv borde det även vara möjligt att ta del av studiemedelssystemet högre upp i åldern än idag. Det borde också vara möjligt att effektivisera studierna genom ett mer flexibelt terminssystem. Förutom att fler fortare kommer ut i arbete behöver inte studenter som inte har försörjning under sommaren ta studiemedel för irrelevanta och onödiga sommarkurser. Det är en vinst för både individ och samhälle.

För att fler ska finna ett jobb måste högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärkas och utbildningarna bli mer relevanta för arbetsmarknaden. Samverkan med arbetsmarknad och samhälle behöver därför förbättras bland annat genom att koppla utbildning närmare arbetsmarknaden, betona det entreprenöriella lärandet, utveckla studentmedarbetarsystemet, utöka praktikmöjligheterna samt förstärka rollen för studievägledare. Vidare bör det bli mer gynnsamt att arbeta under sin studietid. Centerpartiet ser det därför som naturligt att fribeloppet för bidragsdelen i CSN höjs och helt slopas för lånedelen.

Det är viktigt att lärosäten får möjlighet att profilera sig utifrån lokala och regionala förutsättningar. Samtidigt ska behörighetskraven till lärosätena vara desamma. Det ska vara enkelt för eleven att söka skola. Idag finns 17 olika behörighetsgrupper, varje enskild behörighetsgrupp kan sedan vara uppdelad i ytterligare behörighetskrav ställda av det enskilda lärosätet. Detta resulterar i att elever, när de väljer till gymnasiet, måste veta vad och var de vill läsa sin eftergymnasiala utbildning. När elever bestämt sig var de vill studera och inser att de måste läsa in kurser på komvux, så skickas notan till kommunerna. Det är resurser som skulle kunna användas bättre.

Regeringen tillsatte i våras en utredning som ska titta på hur antagningen till den högre utbildningen kan bli mer öppen och mer lättbegriplig. Utredaren ska se över högskoleprovets roll, meritpoängssystemet, arbetslivserfarenhet som behörighetsgrundande och hur tillträdessystemet kan bli öppnare och lättare att jämföra,

exempelvis hur högskolor ska tolka olika grupper av sökande som tagit examen i olika typer av skolsystem. Centerpartiet är positivt till initiativet men är av åsikten att det även finns ett behov av att se över antalet behörighetsgrupper. Antalet behörighetsgrupper behöver minska och det enskilda lärosätet måste hindras att sätta egna behörighetskrav. Lärosätenas möjlighet att profilera sig ska inte ske genom exkluderande behörighetskrav utan genom en bra och attraktiv utbildning. Det ska inte heller leda till sänkta krav. Det borde t.o.m. vara möjligt att höja kraven för vissa behörighetsgrupper. Målet är en mer transparent och rättssäker ansökningsprocess där det är tydligt för studenten vad som krävs.

En ansvarsfull politik behöver grunda sig i vetenskapen om att arbetsmarknaden förändras och i övertygelsen om att alla jobb behövs. En högre utbildning som kännetecknas av kvalitet och koppling till arbetsmarknaden är därför en mycket viktig del.

Sedan regeringen valde att ta bort den inriktning mot fördelning av anslag efter kvalitet som Centerpartiet och Alliansen tidigare baserat anslagsfördelningen på, bygger resursfördelningssystemet på två delar. Den första är att lärosäten får ersättning per helårsstudent. Den andra delen är att lärosätena får ersättning per helårsprestation, det vill säga antalet godkända studenter. Det nuvarande systemet riskerar därmed att ge betygsinflation då lärosätena tjänar pengar på att godkänna studenter. Det premierar inte heller lärosäten för utbildningarnas användbarhet och koppling till arbetslivet. Detta trots att en stor majoritet går vidare till arbetsmarknaden efter avslutade studier.

Centerpartiet vill istället ha ett resursfördelningssystem där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras. Den högre utbildningen behöver vara nära kopplad till arbetsmarknaden med exempelvis praktik, samverkansprojekt och arbetsgivares delaktighet i utbildningens utformning. Det finns även ett behov av en större översyn av resurstilldelningssystemet, vilket varit mer eller mindre orört sedan dess införande. Exempelvis behöver resursfördelningen per område ses över för att skapa en bättre och jämnare kvalitet på landets alla utbildningar. Resursfördelningssystemet borde också kunna vara en del i att belöna mer relevanta sommarkurser till exempel genom att fördjupningskurser premieras. Studenter skulle därmed tidigare kunna avsluta sina studier och fortare komma i arbete. För att stärka kvalitén i den högre utbildningen vill Centerpartiet därför tillsätta en utredning som ska se över resursfördelningssystemet.

För de personer som gått i särskolan saknas ofta alternativ. För den som vill studera finns enstaka kurser vid kommunens särskilda utbildning för vuxna eller folkhögskola. Universitet och högskolor erbjuder i dagsläget inga anpassade utbildningar. En del av problematiken är ersättningen. Särskoleelever som går vidare till eftergymnasial utbildning riskerar att inte få studiemedel eftersom studietakten ofta är långsammare och för att de därför inte skulle ta det antal poäng som krävs. Samtidigt förlorar den som studerar på eftergymnasial utbildning rätten till aktivitetsersättning. Dessa elever hamnar i ett moment 22 som är oacceptabelt. Aktivitetsersättning utgör den största inkomstkällan för många som har gått i särskola och förlorar personen det stödet blir det givetvis svårt att studera vidare. Det är därför viktigt att studiemedellssystemet anpassas och blir mer flexibelt. En annan del av problemet är att utbildningarna inte är anpassade efter alla studenters förutsättningar utan är helt utformade efter studenter som gått den vanliga gymnasieskolan. Centerpartiet ser därför ett behov av att utreda hur man kan skapa fler möjligheter till eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Fredrik Christensson (C)

Ulrika Carlsson i Skövde (C)

Anders W Jonsson (C)

Per Lodenius (C)

Annika Qarlsson (C)